

ZAGONETKA U STVARALAŠTVU ZA DECU GRIGORA VITEZA

SAŽETAK: Rad se bavi odnosom zagonetke Grigora Viteza prema zagoneci iz usmene književnosti, jer Vitez preuzima formu, stil i obrazac usmene zagonetke i zagoneta o pojmovima o kojima zagoneta i narodni pevač. Predloženo je kako je Vitez koristio usmenu zagonetku, kako ju je transformisao/modernizovao i prilagodio mladom čitaocu. Uz pomoć ovog žanra, pesnik podstiče dečju radoznalost i maštu i dete vešto usmerava ka odgovoru. U opusu koji je namenjen deci igrivi potencijal žanra jeste prijemčiv ciljanom čitaocu, razvijajući, pri tom, njegovu inteligenciju i maštu, ali i uvodeći u složen i bogat svet književnosti.

Vitez je na primeru zagonetki pokazao koliko usmena književnost može da bude nepresušni izvor kreativnog i umetničkog stvaranja za decu.

KLJUČNE REČI: Grigor Vitez, usmena književnost, zagonetka, zagonetanje, odgonetka, dete, igra, zabava.

1. Uvod

Vitezov stvaralački put do dečjeg sveta vodio je preko usmene književnosti, jer kao što je Zmaj „imao talenat narodnog pevača, te je znao kako da se obrati detetu i kako da zadrži njegovu pažnju“ (Grujić, 2010: 46), tako je i Vitez uspeo da promikne u prirodu dečjeg sveta i da na temeljima usmene književnosti izgradi poetiku stvaranja za decu (Grujić, 2011b); „on je ishodište i oslonac nalazio u Zmajevom stvaralaštvu, ali se napajao na istom izvoru na kome i Zmaj – na folkloru“ (Marković, 2007: 85).

Grigor Vitez smatra da odnos između odraslih i dece „dobija svoj izraz“ u pesmama koje su odrasli stvorili da bi se igrali sa decom, „da bi mogli zaći u njihove vrtove u kojima su pjesnici našli bogate i svežje izvore poetskih traženja. To su u prvom redu narodne umotvorine, kao preteče pjesama pojedinaca“ (Vitez, 1969: 6). Vitez vrlo živopisno govori o ulaženju u čarobni vrt detinjstva: „narodni stvaralac je pronalazio pogodne riječi, riječi magične, riječi 'sezame, otvori se'. Uvidio je da je potrebno bajati, igrati se, dovijati se, govoriti kao da bi progovorilo nemoguće, žvrgoljiti kao ptica, a biti mudar kao stoljeća, da te dijete ne odbaci, da te može svojim nevidljivim, vanredno osjetljivim radarima osjetiti i prihvatiti“ (Vitez, 1969: 7).

Radovi Joža Skoka *Grigor Vitez – samostalno i autohtono poglavlje hrvatskog dječjeg pjesništva* i Iva Zalar *Dječja poezija Grigora Viteza* daju osnovne smernice za proučavanje ove poezije. Oba autora posmatraju Grigora Viteza kao prekratnicu u razvoju hrvatske književnosti za decu, naročito ističući specifičnosti njegovog pesništva i vezu sa usmenom književnošću. Grigor Vitez je „autor sačuvanog i produženog djetinjstva, odnosno autor koji posjeduje neophodnu moć totalne psihološke identifikacije s djetinjstvom“ (Skok, 1987: 11), na koga je najveći uticaj imala „lirska narodna pjesma, ona dječja ili barem bliska djeci“ (Zalar, 1993: 14). Zalar označava Vitezovu poeziju kao autentičnu, živahn, koja je „nikla na osnovama lirske narodne predaje“

* tamaragrujic77@gmail.com

(Zalar, 1993: 15) i koja ne predstavlja imitaciju usmene književnosti, već se u njoj redaju „nesusretani motivi, moderni, inventivni, zanimljivi“ (Zalar, 1993: 16).

2. Zagonetka kao žanr usmene književnosti

Zagonetka je žanr koji je u dosadašnjim klasifikacijama usmene književnosti uvek bio na kraju nabrojavanja rodova i vrsta (Samardžija, 1995: 5).¹ Složićemo se sa mišljenjem Suczane Samardžije da se zagonetka može označiti i kao jednostavan oblik i kao složena poetska konstrukcija. Zbog svog jednostavnog oblika i igre reči namenjena je deci mlađeg uzrasta, ali se u odgovorima zahteva izvesno znanje, te je namenjena i deci starijeg uzrasta, jer zagonetka po Jolesu (Andre Jolles) predstavlja neku vrstu pogađačevog ispita znanja i oštroumnosti (Jolles, 1978: 98).

Zagonetka potiče iz najstarijih vremena, ali je tokom vremena izgubila obredni karakter (Tatković, 1982: 218; *Српски митолошки речник*, 1998: 31). Nekada je imala pedagoški karakter, jer „zagonetka je u našem narodu najljepši i najvredniji oblik ispitivanja dosjetljivosti, snalažljivosti, mudrosti“ (Čuhelić, 1957: 34), ali je tokom vremena poprimila zabavni karakter. Zagonetka je „vrsta misaono-govorne igre, izražene u vidu metaforičnog – opisnog ili neposrednog, često zbunjujućeg pitanja koje zahteva odgovor“ (Milošević-Dorđević, 2006: 180). Pitanje je formulisano u određenom obliku i ima samo jedan pravi odgovor prihvaćen u tradiciji, „slušalac mora da pazi na smisao pojedinih reči, pa onda iz njih da postepeno izvuče celokupno značenje, tj. odgovor“ (Kuk, 1986: 265). Nikada nisu jednoznačne, „reči zagonetke retko se upotrebljavaju u značenju običnog govora (...), te se tako otvaraju mogućnosti za mnogostrana tumačenja“ (Pešić, Milošević-Dorđević, 2011: 89). Za rešavanje zagonetki neophodna je mašta, a „brzim poređenjem i isključivanjem suprotnog dobija se odgovetka ili odgovetljaj“ (Šaulić, 1962: 24).

Najveći broj zagonetki zasniva se na činjeničkom upoređivanju. Priroda stvari posmatrana je samo iz jedne perspektive i otkriva se poređenjem, često duhovitim poređenjem. „Ukoliko je to poređenje ubedljivije, podudarnije i skrivenije, utoliko je zagonetka uspešija i lepša“ (Čalenić, 1972: 402), tačnije „jednostavnom komparacijom se ističu sličnosti među različitim pojmovima, odnosno razlike među nosiocima sličnih osobina“ (Samardžija, 2007: 149).

Zagonetka je žanr koji dozvoljava Vitezu da se okrene igri, jer igra jeste „suštinski važan razvojni činilac detinjstva, u mnogim pesmama (Grigora Viteza) postaje osnovno i tematsko i formalno načelo“ (Ljuštanović, 2012: 126). Razloge Vitezovom okretanju igre možemo tražiti u eseju *Djetinjstvo i poezija*, u kojem Vitez ističe da odrasli ne shvataju dovoljno ozbiljno dečju igru, „jako je dječja igra bitniji, istinskiji, autentičniji dio prave aktivnosti i stvaralaštva, nego što je to igra odraslih. (...) To su zapravo prave igre, a igre odraslih samo u pokušajima bijega iz zemlje nužnosti. Igra daje stvaralački zamah mašti, rada joj krila, razigrava je. Iz igre vrcaju iskre koje razgorijevaju stvaralačku maštu.“ (Vitez, 1969: 8).

¹ Rad Snežane Samardžije *Struktura i funkcija usmene zagonetke* (Samardžija, 1995: 5-48) predstavlja osnovu za proučavanje zagonetke Grigora Viteza.

3. Zagonetka Grigora Viteza

Pisanje za najmlađe Vitez započinje slikovnicom s pesničkim zagonetkama u zbirci *Vezela zamke* (Vitez, 1955), nagoveštavajući malim čitaocima o kakvim zamkama je reč: *Svud putovi, /Staze tanke, /Svuda zamke /Vragoljanke; /Zato dobro gledaj, /U zamku se ne daj.* (Vitez, 1955: 3). Direktnim obraćanjem i imperativom, pesnik uspostavlja partnerski odnos između onoga ko zagoneta i onoga ko odgoneta, ali i „podstiče dete na intelektualni napor“ (Ljuštanović, 2012: 126), nagoveštavajući „intelektualne zamke“.

Ivo Zalar naročito naglašava da je Grigor Vitez fasciniran lepotom i duhovitošću narodnih zagonetki, jer, „gleda u njima poetske metafore koje mogu izvanredno zaintrigirati dječju dušu“ (Zalar, 1993: 33).

Vitezova zagonetka sadrži direktno obraćanje, koje je karakteristično i za usmenu zagonetku, kojim se uspostavlja bliska veza između zagonetača i odgonetača (*tko si? ne boj se, dobro gledaj, tu ti žive, priđeš bliže, i već slušaš, pričuvaj se*). Zagonetajući o očima (*S tobom se rode, /Ti ih nosiš, /One te vode* /Vitez, 1955: 27) i ehu (*Tko to s tobom šalu stvara /I tvome se glasu ruga, /Tvojim glasom odgovara /Iz planine ili luga?* /Vitez, 1955: 47), Vitez celu zagonetku formuliše u vidu direktnog obraćanja. Uvođenjem dijaloga postiže se dinamičnost pesničke slike, ali ujedno i ostvaruje snažna sugestija usmenog zagonetanja, u kojoj „dijaloška struktura zagonetke jeste struktura uvođenja nekoga u tajnu, ali u intelektualnom smislu“ (Kuk, 1986: 269), u ovom slučaju deteta, za koga je u trenutku rešavanja zagonetke, odgonetka prava tajna. Direktnim obraćanjem detetu, Vitez se zbližava sa njim, i ujedno ga poziva na igru, koja se ogleda kroz određene zadatke, a sve sa ciljem da se dete dovede do određenog saznanja.

Pesnik želi detetu da približi zagonetku upotrebom prvog lica jednine (*baciš grudu snijega, nadoh braš, sreo sam putnika, čudim se zgodi*), kojim se eliminiše posrednik između onoga ko zagoneta i onoga ko odgoneta – „najčešće 'monologom' samih pojmova“ (Samardžija, 1995: 29).

U Vitezovim zagonetkama noćava se odsustvo apstraktnih pojmova, „jer zagonetanje na različite načine uvek označava čoveka ili materijalizovane stvari koje ga okružuju“ (Samardžija, 1995: 12). U narodnim odgonetkama javlja se „čulno proverljiv pojam“ (Samardžija, 1995: 12), kao i kod Viteza: trešnja, jež, brast, jagoda, vetar, pčelinjak, potok, oči, jelen, duga, vatra, plug, most, kujiga – što ukazuje da je Vitez dosledno sproveo pravila zagonetanja. Zastupljene su odgonetke koje se odnose na čoveka, na njegove delove tela, na biljni i životinjski svet, na predmete koji ga okružuju, nebeska tela. Vitez uvodi u zagonetku i savremene predmete, poput aviona, hidroelektrične centrale, radia, antene, kombajna. Pesnik će čak i televizor, „najimpresivnije čudo tehničke civilizacije, odjenut (...), kao kontrast, u ruho narodne zagonetke s pravom folkornom intonacijom“ (Zalar, 1993: 34): *Igralo, /Pjevalo, /Priporjedalo, /Svemu svijetu ogledalo* (Vitez, 1977: 99).

Tri zagonetke mogu se podvesti u zagonetke pitalice: *Tko to šumom šušti? /Tko to vodom pljušti, /Prah i lišće nosi? – /Nevidljivče, tko si? (vetar) –* (Vitez, 1955: 15), *Tko to s tobom šalu stvara /I tvome se glasu ruga, /Tvojim glasom odgovara /Iz planine ili luga? (eho)* (Vitez, 1955: 47). Zagonetka u kojoj se zagoneta o jelenu, sadrži imperativ, kojim se postiže efekat neposredne komunikacije: *De pogodi đaće: /Rašljasto, /Krašnjastvo, /Po dubravi skače* (Vitez, 1955: 31).

Samo jedna Vitezova zagonetka – koja se odnosi na plug – zasnovana je na principu eliminisanja – negacije, traži se analogna veza, ali uz direktno odricanje veze: *Zemlju rje – svinja nije, /Rogato je – ni vo nije, /Nek pogodi, tko će prije!* (Vitez, 1955: 45). Narodni pevač na isti način zagoneta o puž: *Roge ima, koza nije, /travu pase, ovca nije, /samar nosi, konj nije* (Samardžija, 1995: 23), o koprivi: *Pali – paprika nije, /peče – a vatra nije, /bode – a drača nije* (Samardžija, 1995: 28) i o rotkvi: *Bijelo je, snijeg nije, repato je, miš nije, so liže, ovca nije*.

Struktura Vitezove zagonetke jednostavnija je nego struktura narodne. Zbog sintetičnosti poetskog izraza, u zagonetkama Grigora Viteza ne postoji pitanje kojim se nagoveštava zagonetka, ali bi se pre svake zagonetke moglo postaviti uobičajeno zagonetačevo pitanje: *Šta je to?* Zagonetke koje su nastale na početku Vitezovog stvaranja (*Vesele zamke* /Vitez, 1955), ostale su bez naslova, dok one nastale nešto kasnije (*Igra se nastavlja* /Vitez, 1977), imaju u naslovu pojam koji asocijativnim vezama upućuje na odgonetku (pojas – duga, jež – pitomi kesten, sijalica – sunce, zvonice – visibaba, zelen plamen – kopriva, kamen – kornjača, ogledalo – televizor). Ovakav Vitezov postupak upućuje na osobenosti njegove zagonetke, ali i na njen razvoj. U pojedinim segmentima Vitez je zagonetku osavremenio verbalnim igrama, koje se tiču različitih asocijacija i veza, a koje su u funkciji igre, zabave, ali i pouke. Neke od njegovih zagonetki veoma su vredne, s pravim lirskim intenzitetom, duhovite, sa živim ritmom. Kao žanr zagonetka odgovara samoj suštini pisanja za decu – njegovom estetskom i saznačno-vaspitanom dvojstvu.

Prema tipologiji narodne zagonetke Srećane Samardžije, zagonetke Grigora Viteza odgovaraju određenim tipovima narodnih zagonetki, i to imaju najviše tipoloških sličnosti sa drugim, petim i šestim tipom narodnih zagonetki. Samo jedna Vitezova zagonetka, u kojoj se zagoneta o plugu, odgovara trećem tipu u kojem se opisi pojma proširuju poređenjem sa drugim pojmovima, ali sa odricanjem veze: *Zemlju rje – svinja nije, /Rogato je – ni vo nije, /Nek pogodi, tko će prije!* (Vitez, 1955: 45). Drugom tipu pripadaju zagonetke sa složenijim nabrojanjem osobina ili tipičnih funkcija koje se direktno odnose na odgonetku:² *Cijele zime bez odjeće, /U košulji u proljeće, /Ijeti zeleni kaput ima /Sa crvenim dugmetima* (trešnja) (Vitez, 1955: 5); *Rodio se u planini, /Odrastao u dolini; /Kud god ide, kud god hodi, /Razgovore žive vodi* (potok) (Vitez, 1955: 25). Za peti tip karakteristična je metonimijska zamena predmeta njegovom osobinom ili pojmom sa kojim je u vezi:³ *Crvene glave /Viri iz trave* (jagoda) (Vitez, 1955: 13). *Na vrh štapa – /Crvenkapa* (gljiva) – (Vitez, 1955: 29). *Kraj zelena tanjira /Bijela lađica od papira* (lokvanj) (Vitez, 1977: 98). Šesti tip karakteriše metaforična zamena jednog pojma drugim:⁴ *Stari djed, /Čelav, sjed, /Svu noć se znoji, /Zlatnike broji; /Kad sunce izađe, /Nijednog ne nađe* (mesec i zvezde) – (Vitez, 1955: 9). *Po pučini lađa brodi – /Ni po kopnu ni po vodi* (avion) – (Vitez, 1955: 21). *Iznad voda i zemalja /Izatkan je divan sag; /Kad spavati ode tkalja, /Nestane mu svaki trag* (duga) – (Vitez, 1955: 41). *Lete zlatne pčelice /Iz zlaćane košnice; /Kad lečenje presiane, /I košnice nestane* (vatra) (Vitez, 1955: 43). Najveći broj Vitezovih zagonetki zasnovan je na metaforičnosti, i takve zagonetke su, istovremeno, najteže za odgonetanje, ali „baš one najteže rješive isijavaju najviše poetske draži“ (Vitez, 1969: 9).

² *Što u gori sjedeno, što u toru strčeno, i u polju ženjeno, sve u jedno sastavljeno – samar* (Samardžija, 1995: 28).

³ *Sjedi Mara kraj bučara, čeka sina Velimira – žena* (Samardžija, 1995: 28).

⁴ *Izide car iz planine, obasja krstom i zle i krive – Smara* (Samardžija, 1995: 29).

U pojedinim Vitezovim zagonetkama, kao i u narodnim, uočava se nonsens, naročito u onim koje su zasnovane na paradoksu⁵: *Crna igla, /Plava svila; /Čitav dan je /Igla šila, /A nigdje nije /Šav ostavila.* (lastavica) (Vitez, 1977: 95); *Zelen plamen na vještru vijori, /Žari, peče, a ne gori.* (koprija) (Vitez, 1977: 95); *Čudim se zgodi: /Kamen živ hodi /I pliva u vodi!* (kornjača) (Vitez, 1977: 98).

Sličnost Vitezove i usmene zagonetke postoji i u izboru pojmova o kojima pesnik zagone- ta, pošto su i kod pesnika prvenstveno zastupljeni konkretni pojmovi, vezani za čoveka i njegovo okruženje. Vitezova zagonetka bliska je narodnoj i po funkciji – zahvatanje u svakodnevicu i u njeno pretvaranje u čudo, onocubičavanje, novim otkrivanjem. Za Viteza su zagonetke prave „igre duha“ koje deca vole, jer „svjetlucaju neobičnošću slika i žubore igrom riječi. One pripadaju onom rodu poetskog stvaralaštva koje podstiče maštu i bogate moć dječjeg domišljanja“ (Vitez, 1969: 9).

4. Zaključak

U Vitezovoj poeziji za decu najviše su prisutni refleksi usmene lirске poezije i refleksi knji- ževnih formi. Pesnik elemente usmene književnosti ne prenosi doslovno, već ih koristi stvaralački, dograđuje ih, stvarajući moderan poetski izraz za decu. Zagonetkom, ali i drugim „ludističkim žanrovima“ pesnik komunicira sa detetom od najranijeg perioda, vaspitava ga uz pomoć „mašto- vite igre smisla–besmisla“ (Vitez, 1969: 10).

Zbirkom *Igra se nastavlja* Vitez poziva decu na igru (Pražić, 1971: 31-40), koja je prekinu- ta ratom i nasiljem, jer igra je „najznačajniji i svakako svestremenski konstituent fenomena djetinjstva“ (Pražić, 1971: 20). Pesmom *Duga* (Vitez, 1977: 7) Vitez pokazuje da se igrom pono- vo uspostavlja normalnost dečjeg sveta i dečje igre, na šta ukazuju čak i vremenske prilike: *Rodi- la se duga – /Ode s neba tuga! /Rub se šume zlati, /U igru se vrati! /Umukla oluja, /Slušajte sla- vuja, /Sa breze nam javlja: /Igra se nastavlja!* Prolaskom ispod duge dete ponovo ulazi u svoj „izokrenuti“ svet i nastavlja da živi „sasvim na svoj način“, u svetu igre i mašte, poput Vitezo- vog Antuntuna (*Kako živi Antuntun* /Vitez, 1960: 43).

Vitez se preko igre i nonsensa približava detetu, ulazi u njegov svet i postaje njegov prija- telj, jer igra je za Viteza „način spoznavanja, prihvatanja i izražavanja svijeta što ga okružuje“ (Buić, 1987: 95). Vitez je pesnik velike pesničke slobode, čije je delo zasnovano na „logičkoj i asocijativnoj igri“ (Vuković, 1996: 193), a njegove pesme dopuštaju detetu bez ograničenja da mašta i da pomoću igre odabere put kojim će doći do spoznavanja sveta. Vitezovo dete odrasta na ritmu narodnog govora i zvuku i melodiji prirode. I pitanja koja postavlja Vitezov dečak Vanja proističu iz dečjeg sveta mašte: može li se u kutiji čuvati svetlost dana, koliko slamki ima u osrednjem platu, koliko ptica može stajati na hrastu, ali i koliko kišnih kapi padne po jednom crepu, koliko je dlaka na mačkovom repu... *Radoznalac Vanja* (Vitez, 1967: 9).⁶

Takva poetika stvaranja učinila je Grigora Viteza modernim pesnikom (Crnković, 1967: 109; Vuković, 1996: 138; Zalar, 1993: 8; Grujić, 2011a), čiji jezički izraz narušava ustaljene

⁵ *Sav svijet vide, a sebe ne vide – oči* (Vujčić, 2008: 165); *Sve po kući izgore, a kuća osta – lula* (Vujčić, 2008: 166); *Još se mati ne rodi, sin po kući hodi – vatra i dim* (Vujčić, 2008: 166).

⁶ I u usmenoj književnosti postoje zagonetke takvog tipa: *Ima li više riba ili kamenja u moru?* (Vujčić, 2008: 167); *Koliko ima čovjeka na svijetu?* (Vujčić, 2008: 166).

jezičke i smislone poretke i u čijoj poeziji je igra dominantna. „Prava biserna zrnca slikovitoga poetskog kazivanja“ (Zalar, 1993: 34) mogao je da ostvari samo pesnik koji je nosio u sebi „duh pitalica, brojalica, tepalica, zagonetki, igralica, kalambura i drugih vidova narodnih umotvorina“ (Marković, 2007: 85). Šaljivom i igrivom formom zagonetanja Vitez je u umetničkoj poeziji za decu zagonetku doveo do savršenstva, koristeći sve strukturalne obrasce zagonetke iz usmene književnosti, jer „svaka zagonetka je minijaturna celina sa svim karakteristikama umetničke slike, pa čak umetničkog dela“ (Stojičić, 1993: 138).

U Vitezovim zagonetkama, noćava se vid tradicijskog odnosa, koji uključuje tipološki obrazac, slikovitost, lapidarnost izraza, pomeranje značenja najčešće posredstvom metafore ili igre reči i pesnik preuzima one segmente usmenog stvaralaštva i tradicionalne kulture koji su unutar sebe neprotivrečni i jednoznačni. Vitezove zagonetke predstavljaju „sjajan primer tradicijskog vaspitanja iskustvom“ (Kleut, 1997: 6), jer „to upućivanje otkrivače detetu da ono i njegovo vreme nisu izolovani, da su deo složenog dijahronijskog niza, a (...) detinjstvo (je) pravo vreme da se otpočne uključivanje u taj niz i komunikaciju s njim“ (Pešikan-Ijušanović, 1996: 57).

Zagonetkom Vitez osluškuje dečje potrebe, igra se sa njima, „uvodi u lavirint, traži intelektualno i emocionalno učešće“ (Ijušanović, 1996: 31), možda zato što je i sam bio dete koje snažno oseća lepotu i sugestivnost usmene pesme.

LITERATURA

- Buinac, M. (1987). Ludička pjesma Grigora Viteza. *Umjetnost i dijete: dvomjesečnik za estetski odgoj, dječje stvaralaštvo i društvene probleme mladih*. Zagreb, god. XIX, broj 1-2 (108-109): 91-98.
- Crnković, M. (1980). *Dječja književnost. Priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Crnković, M. (1987). Vitezovo oblikovanje pesme. *Umjetnost i dijete: dvomjesečnik za estetski odgoj, dječje stvaralaštvo i društvene probleme mladih*. Zagreb, god. XIX, broj 1-2 (108-109): 15-25.
- Čalenić, M. (1972). *Seo cur na kontor. Narodna književnost za decu*. Beograd: Naučna knjiga.
- Čubelić, T. (1957). Narodne poslovice zagonetke, u: *Narodne poslovice i zagonetke*, (str. 9-38). Zagreb: Školska knjiga.
- Grujić, T. (2010). *Zmajevino pesništvo za decu i usmenoknjiževna tradicija*. Novi Sad: Zmajevine dečje igre.
- Grujić, T. (2011a). Tradicionalno i moderno u poeziji za decu Grigora Viteza. Rad saopšten na Znanstvenom skupu s međunarodnim sudjelovanjem: „Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza“. Zagreb, 24-25. studenoga 2011., (rad u štampi).
- Grujić, T. (2011b). Veze i srodnosti između Vitezovih i Zmajevih nonsensnih pesama za decu. Rad saopšten na Naučnom skupu: „Književno delo Grigora Viteza“. Beograd, 16. 12. 2011., (rad u štampi).
- Jeknić, D. (1987). Pesničko delo Grigora Viteza za decu. *Detinjstvo: časopis o književnosti za decu*. Novi Sad, god. XIII, br. 1-2: 9-14.
- Jolles, A. (1978). *Jednostavni oblici*. Prevod Vladimir Biri. Zagreb: Studentski centar Sveučilišta u Zagrebu.
- Kleut, M. (1997). Dete – usmena kultura – masovna kultura. *Detinjstvo, Časopis o književnosti za decu*, br. 3, Novi Sad, 1997: 5-7.
- Kuk, A. (1986). *Mit i jezik*. Beograd: Rad.
- Kulišić, Š., Petrović, P. Ž., Pančelić, N. (1998). *Srpski mitološki rečnik*. Beograd: Etnografski institut SANU, Interprint.

- Lalević, M. S. (1972). Zagonetka – igrarija duha. Rad XVII kongresa Saveza udruženja folkorista Jugoslavije – Poreč 1970, Zagreb: 549-552.
- Latković, V. (1982). *Narodna književnost I*. Beograd: Nančena knjiga.
- Ljuštanović, J. (1996). Književnost za decu – naravoučnije slobode. *Detinjstvo, Časopis o književnosti za decu*, broj 4, 1996: 28-31.
- Ljuštanović, J. (2012). Oblici moderniteta u prvim pesničkim zbirkama za decu Dušana Radovića i Grigora Viteza – sličnosti i razlike, u: *Književnost za decu u ogledalu kulture*, (str. 123-133). Novi Sad: Zmajevе dečje igre.
- Marković, S. Ž. (1987). Odnos Grigora Viteza prema književnoj tradiciji, u: *Zapisi o književnosti za decu IV*, (str. 81-87). Beograd: Beogradska knjiga.
- Milarić, V. (1987). Igra u dečjem pesništvu Grigora Viteza. *Umjetnost i dijete: dvomjesečnik za estetski odgoj, dječje stvaralaštvo i društvene probleme mladih*. Zagreb, god. XIX, broj 1-2 (108-109): 99-104.
- Milošević-Đorđević, N. (2006). *Od bajke do izreke. Oblikovanje i oblici srpske usmene proze*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije.
- Mitrović, M. (1988). Fenomen igre u savremenoj poeziji za decu, u: Mirjana Duran, Dijana Plui, Majana Mitrović, *Simbolička igra i stvaralaštvo*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Ognjanović, D. (1987). *Dečje doba, studije i ogledi iz književnosti za decu*. Beograd: Prijatelji dece.
- Pešić, N., Milošević-Đorđević, N. (2011). *Narodna književnost – rečnik*. Drugo izdanje. Kragujevac: Lira; Beograd: Zlata zemlja.
- Pešikan-Ljuštanović, Lj. (1996). Ponka tradicijskog niza. *Detinjstvo Časopis o književnosti za decu*, broj 4, 1996: 56-57.
- Pražić, M. (1971). *Igra kao sloboda*. Novi Sad: Zmajevе dečje igre, Kulturni centar.
- Samardžija, S. (1995). Struktura i funkcija usmene zagonetke, u: *Srpske narodne zagonetke. Antologija*, (str. 5-48). Priredila Srećana Samardžija. Beograd: Gutenbergova galaksija.
- Samardžija, S. (2007). *Uvod u usmenu književnost*. Beograd: Narodna knjiga – Alfa.
- Skok, J. (1987). Grigor Vitez – samostalno i autohtono poglavlje hrvatskog dječjeg pjesništva. *Umjetnost i dijete: dvomjesečnik za estetski odgoj, dječje stvaralaštvo i društvene probleme mladih*. Zagreb, god. XIX, broj 1-2 (108-109): 7-14.
- Stopić, Đ. (1993). Otkosi narodnih umotvorina. *Raskovnik*, Beograd, god. XIX, broj 71-72, proleće-leto 1993: 137-149.
- Šauhić, A. (1962). Narodne poslovice i zagonetke, u: *Antologija narodnih poslovice i zagonetke*, (str. 5-29). Beograd: Narodna knjiga.
- Vitez, G. (1955). *Vesele zamke*. Zagreb: Mladost.
- Vitez, G. (1960). *Jednog jutra u gaju*. Beograd: Mlado pokolenje.
- Vitez, G. (1967). *Hvatajta lopova*. Sarajevo: Izdavačko preduzeće „Veselin Masleša“.
- Vitez, G. (1969). Djetinjstvo i poezija. *Umjetnost i dijete: dvomjesečnik za estetski odgoj, dječje stvaralaštvo i društvene probleme mladih*. Zagreb, god. I, br. 3: 4-21.
- Vitez, G. (1977). *Igra se nastavlja*. Zagreb: Mladost.
- Vujić, N. (2008). *Srpska narodna književnost za decu*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Zalar, I. (1993). *Dečja poezija Grigora Viteza*, u: I. Zalar, *Dječja poezija Grigora Viteza*; Z. Diklić, *Poezija i proza Zvonimira Baloga*; Lj. Car-Matutinović, *Priče iz male sobe Luke Paljetka*, (str. 7-51). Zagreb: Školska knjiga.

Tamara Grujić, Ph. D.

A RIDDLE IN GRIGOR VITEZ'S LITERATURE FOR CHILDREN

Summary

This work deals with the connection of Grigor Vitez's riddle with oral literature riddle, because Vitez takes the oral literature's form, verse and model and he makes riddles about the same subjects which verbal poets use. It is mentioned that Vitez used oral riddle which he transformed / modernized and adapted to young reader. With the help of this genre, he encourages children's curiosity and imagination and skillfully directs a child towards the answer. In the opus aimed at children, a playful potential of the genre has been adapted to the supposed reader, developing his intelligence and imagination, but also introducing him in the complex and magnificent world of literature.

Vitez's use of riddles shows that oral literature can be immense source of creative and artistic creation for children.

Key words: Grigor Vitez, oral literature, riddle, making riddles, solution, child, play, fun.